

DE WADDEN ALS BROEDPLAATS

Uitvoeringsplan Waddenfonds 2007 - 2012

Vastgesteld in de RCW-vergadering van 6 juni 2006
en
goedgekeurd door de Minister van VROM

Inhoud

1.	Inleiding.....	3
1.1	Kader.....	3
1.2	Doelstelling Waddenfonds	4
1.3	Duurzaamheid.....	4
1.4	Advies Raad voor de Wadden	4
2.	Prioriteiten.....	5
2.1	Redeneerlijnen	5
2.2.1	Duurzaam herstel van ecologische processen en systemen	6
2.2.2	Herstel en ontwikkeling van landschap & cultuurhistorie	7
2.2.3	Omgaan met bedreigingen	7
2.2.4	Sociaal-economische ontwikkeling.....	7
2.2.5	Transitie naar een duurzame energiehuishouding en bio-based economy	10
2.2.6	Kennis	10

Het waddengebied is een mondiaal relevante broedplaats voor planten en dieren met name vanwege haar schaal, natuurlijke dynamiek, variatie aan habitats en productiviteit. In analogie hiermee kan het gebied als broedplaats worden gezien van waaruit innovaties voor een economisch duurzame ontwikkeling tot stand kunnen komen. De geconstateerde problemen enerzijds en de ruimtelijke kwaliteiten van het waddengebied anderzijds bieden daarvoor een ideale voedingsbodem. Aldus kunnen de Wadden als broedplaats voor een werkelijk duurzame ontwikkeling worden omschreven!

1. Inleiding

De hoofddoelstelling voor het waddengebied, zoals geformuleerd in het aangepast deel 3: kabinetsstandpunt pkb Derde Nota Waddenzee (TK, vergaderjaar 2005-2006, 26 431, nrs. 66-67), luidt: “de duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied en het behoud van het unieke open landschap”. Naar aanleiding van het rapport van de commissie Meijer heeft het kabinet geconcludeerd dat voor het bereiken van deze doelstelling de ecologische kwaliteit en de sociaal economische ontwikkeling van het waddengebied een extra impuls verdienen. Het kabinet heeft besloten hiervoor € 800 miljoen in het waddengebied te investeren, verspreid over een investeringsperiode van twintig jaar.

Voor deze investeringen is een Waddenfonds in het leven geroepen dat onder beheer staat van de minister van VROM. Het Waddenfonds maakt deel uit van een samenhangend pakket van maatregelen dat aansluit bij de kabinetsdoelstelling om te komen tot een ontwikkelingsgericht en integraal Waddenzeebeleid. Over twintig jaar moet het Waddenfonds een herkenbare impuls hebben gegeven aan verduurzaming van de Waddenzee en de waddenregio.

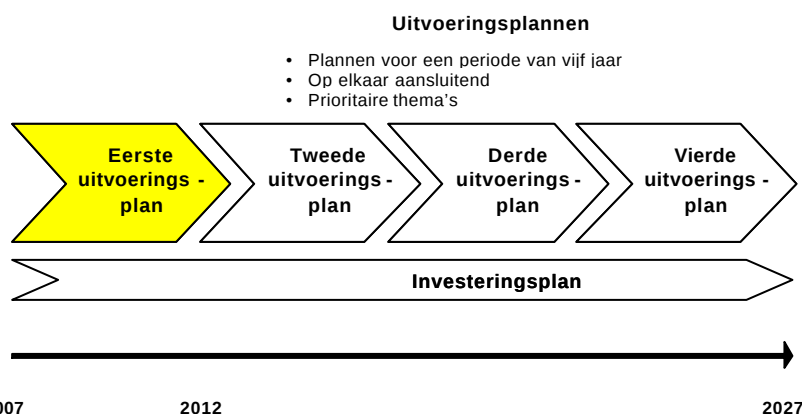
Om binnen de twintigjarige looptijd van het Waddenfonds accenten te kunnen leggen in de toekenning van middelen aan ingediende voorstellen, is het uitvoeringsplan als instrument geïntroduceerd. Om de vijf jaar zal een nieuw uitvoeringsplan worden geschreven. Dit eerste uitvoeringsplan is een gezamenlijk product van rijk en regio, dat in samenspraak met de belanghebbenden in het gebied is opgesteld. Met elkaar is getracht de belangrijkste prioriteiten voor de eerste vijf jaar van het Waddenfonds te benoemen. Dit uitvoeringsplan is vastgesteld in de RCW-vergadering van 6 juni 2006. Dit eerste plan zal binnen 2 jaar geëvalueerd worden.

In de volgende paragrafen van dit hoofdstuk wordt in 1.1 een beschrijving gegeven van de positie van het uitvoeringsplan in relatie tot de Derde Nota Waddenzee, het investeringsplan en de Wet op het Waddenfonds. In 1.2 volgt een weergave van de hoofddoelstellingen van het Waddenfonds, die de basis vormen voor de keuze van prioritaire thema's in hoofdstuk 2. In paragraaf 1.3 van dit hoofdstuk wordt aandacht besteed aan de gehanteerde definitie van het begrip 'duurzaamheid'. Tenslotte wordt in dit hoofdstuk (1.4) ingegaan op het advies dat de Raad voor de Wadden heeft uitgebracht inzake het uitvoeringsplan. Het tweede hoofdstuk begint in 2.1 met een uiteenzetting van de redenering die zijn gevolgd bij de keuze van prioritaire thema's. Daarna worden deze thema's in 2.2 voor alle vier de fondsdoelen besproken.

1.1 Kader

In de Derde Nota Waddenzee geeft het kabinet door middel van een ontwikkelingsperspectief de hoofdlijnen weer die het voorstaat voor de ontwikkeling van het waddengebied op de lange termijn tot 2030. In het investeringsplan voor het Waddenfonds wordt dit ontwikkelingsperspectief nader uitgewerkt en worden de doelen en het beleidskader van het Waddenfonds voor de investeringsperiode van 20 jaar weergegeven.

In de uitvoeringsplannen die gedurende de fondsperiode om de vijf jaar worden opgesteld, wordt door middel van het formuleren van prioritaire thema's concreter weergegeven wat op de korte termijn voor subsidiëring in aanmerking moet komen. De uitvoeringsplannen dienen als zogenaamde 'stepping stones' op weg naar het bereiken van het ontwikkelingsperspectief uit de Derde Nota Waddenzee en het investeringsplan, zie figuur 1. Dit eerste uitvoeringsplan 2007-2012 is van bijzonder belang, omdat het richtinggevend is voor het leggen van de fundamenteen waarop in de volgende periode verder zal worden gebouwd.

Figuur 1: Relatie tussen de uitvoeringsplannen en het investeringsplan

De Wadden als broedplaats – Uitvoeringsplan Waddenfonds 2007-2012

De juridische basis van het Waddenfonds wordt gevormd door de Wet op het Waddenfonds. In deze wet zijn de criteria weergegeven waaraan ingediende subsidieaanvragen moeten voldoen willen ze voor een bijdrage in aanmerking kunnen komen. Deze criteria gelden voor de gehele looptijd van het Waddenfonds. De criteria zijn onderverdeeld in toelatings- en wegingscriteria. Bijdragen aan de doelen van het fonds is bijvoorbeeld één van de toelatingscriteria. De mate waarin een project bijdraagt aan de prioritaire thema's, aangegeven in het uitvoeringsplan is een wegend criterium.

1.2 Doelstelling Waddenfonds

De hoofddoelstelling van het Waddenfonds is de subsidiëring van activiteiten, anders dan reguliere investeringen of beheers- of onderhoudswerken, die gericht zijn op, of bijdragen aan:

- a. het vergroten en versterken van de natuur- en landschapswaarden van het waddengebied;
- b. het verminderen of wegnemen van externe bedreigingen van de natuurlijke rijkdom van de Waddenzee;
- c. een duurzame economische ontwikkeling in het waddengebied dan wel gericht zijn op een substantiële transitie naar een duurzame energiehuishouding in het waddengebied en de direct aangrenzende gebieden;
- d. het ontwikkelen van een duurzame kennishuishouding ten aanzien van het waddengebied.

Deze vier onderdelen van de hoofddoelstelling vormen in het tweede hoofdstuk de leidraad voor het weergeven van de thema's die in dit uitvoeringsplan prioriteit krijgen.

1.3 Duurzaamheid

Het ontwikkelingsperspectief voor het waddengebied geeft uitdrukking aan het streven naar duurzame ontwikkeling op zowel ecologisch als sociaal-economisch gebied. Het perspectief is daarmee gericht op het voorzien in de behoeften van de huidige generatie, zonder de mogelijkheden in gevaar te brengen voor de behoeftevoorziening van toekomstige generaties (zie ook de commissie Brundtland, 1987). In het kader van duurzaamheid wordt tevens verwezen naar het eindrapport van het WaddenSeaForum, 'het ijs breken'.

Bij de invulling van het begrip duurzaamheid wordt uitgegaan van het P(eople) P(lanet) P(rofit) principe. Projecten die bijdragen aan de verduurzaming van het Waddengebied zijn projecten die:

- de natuur en het landschap versterken en zo min mogelijk milieubelastend zijn (planet);
- sociaal-economische kansen bieden voor de bewoners van het gebied (people)
- economische ontwikkelingsmogelijkheden opleveren (profit);

1.4 Advies Raad voor de Wadden

Bij de vaststelling van voorliggend plan in de vergadering van het RCW van 6 juni 2006, is het advies van de Raad voor de Wadden (dd. 19 mei 2006) op de versie van 21 maart 2006 betrokken. In het advies van de Raad voor de Wadden wordt aangedrongen op een meer beleidsmatige onderbouwing van het uitvoeringsplan. In haar brief van 12 juni 2006 schrijft het RCW dat "...het B&O plan Waddengebied de basis moet vormen voor een scherper en meer prioriteitenstellend uitvoeringsplan." Inmiddels is een aanvang genomen met het opstellen van het B&O plan.

Totdat sprake is van de afronding van dit B&O plan zullen, conform het advies van de Raad voor de Wadden, alleen projecten gehonoreerd worden waaraan m.b.t. de positieve effecten voor het Waddengebied geen twijfel bestaat. Dit zal worden meegegeven aan de Adviescommissie bij de hantering van de in de Wet op het Waddenfonds geformuleerde wegingcriteria.

2. Prioriteiten

Over twintig jaar moet het Waddenfonds een herkenbare impuls hebben gegeven aan het ontwikkelingsperspectief en daarmee aan de verduurzaming van de Waddenzee en de waddenregio. Dit vereist het stellen van prioriteiten bij de investeringen en het maken van keuzes. Het uitvoeringsplan 2007-2012 benoemt voor elk van de subdoelen van het Waddenfonds de prioritaire thema's voor de eerste periode van vijf jaar. De thema's vloeien voort uit de analyse als beschreven in het investeringsplan, het rapport van de cie. Meijer en zijn deels een politieke keuze van rijk en regio. Bij het maken van deze keuze zijn vijf redeneerlijnen gevolgd, die in paragraaf 2.1 worden beschreven. In paragraaf 2.2 komen de prioritaire thema's aan bod.

Wellicht ten overvloede wordt nogmaals opgemerkt dat voor de gehele doorlooptijd van het Waddenfonds duurzaam herstel en ontwikkeling in ecologische en economische zin een vanzelfsprekend uitgangspunt is; thema's moeten daar dus in ieder geval aan voldoen.

2.1 Redeneerlijnen

De volgende redeneerlijnen zijn gebruikt om tot prioritaire thema's te komen voor de periode 2007-2012. Deze redeneerlijnen kunnen zonodig ook gebruikt worden bij het prioriteren van ingediende projecten.

- 1) Ten eerste is **integraliteit** belangrijk: het indien mogelijk voldoen aan meerdere doelen en/of belangen uit de vier hoofdoelstellingen van het Waddenfonds. Dit is van groot belang omdat daarmee samenhang wordt gecreëerd en de impact wordt versterkt van de investeringen.
- 2) De gekozen thema's dienen bij bestuurders en bevolking het gevoel op te roepen dat investeren in deze thema's **noodzakelijk in de zin van voorwaardenscheppend** is om het gewenste duurzame herstel of de duurzame ontwikkeling te bewerkstelligen en een fundament voor toekomstige ecologische en economische ontwikkelingen kunnen leggen.
- 3) Tevens moeten de thema's **noodzakelijk in de zin van urgent** zijn: investeringen behorend bij die thema's zijn op korte termijn nodig.
- 4) Voorts dienen de gekozen thema's **wervingskracht** te hebben; ze dienen ruimte te bieden voor creativiteit, ze dienen het gevoel bij bestuurder en burger op te roepen, dat deze kaders een uitdagende denkrichting bieden, waarop met concrete project voorstellen kan worden ingespeeld.
- 5) Daarnaast is **draagvlak** in de regio nodig om daarmee een gunstig klimaat te scheppen voor verdere investeringen en inspanningen van allerlei partijen.

De redeneerlijnen integraliteit en draagvlak zijn tevens vastgelegd in de wet als wegende criteria in het beoordelingsproces. Uitgaande van bovenstaande redeneerlijnen zijn voor elk van de vier hoofddoelen samenvattend de volgende prioritaire thema's geformuleerd:

- Bij het doel *“Vergroten en versterken van de natuur- en landschapswaarden van het waddengebied*, ligt het accent de eerste vijf jaar op het herstel en behoud van de natuur als fundament voor toekomstige ontwikkelingen.
- Rond het doel *“Verminderen of wegnemen van externe bedreigingen van de natuurlijke rijkdom van de Waddenzee*; wordt de eerste vijf jaar gefocust op de kwelderontwikkeling als middel om in te kunnen spelen op de gevolgen van zeespiegelstijging, onder gelijktijdige versterking van de natuurwaarden van het gebied. Daarnaast is er aandacht voor rampenbestrijding.
- Bij *“Sociaal-economische ontwikkeling”* ligt het accent op het leggen van de fundamenteën waarop een duurzame economie zich verder kan ontwikkelen, met als achterliggende gedachte de vergroting van de leefbaarheid van het gebied.
- Rond *“Duurzame energie en bio-based economy”* ligt de prioritering bij innovatie in combinatie met de specifieke kansen van het waddengebied.
- Bij het doel *“Kennisonwikkeling”* wordt gefocust op de coördinatie en verbetering van de kennisinfrastructuur en op het vergroten van draagvlak door onder meer natuur- en milieueducatie.

Uiteraard hebben de gekozen thema's binnen de regio en het Rijk voldoende bestuurlijk en maatschappelijk draagvlak. Het benoemen van deze prioritaire thema's was niet eenvoudig maar tegelijkertijd noodzakelijk om de jaarlijks schaarse middelen zo doelmatig mogelijk te besteden.

Voor elk van de vier hoofddoelen worden in de hiernavolgende paragrafen steeds gekaderd de hoofdprioriteiten voor investeringen aangegeven. Dit betekent dat projecten die bijdragen aan een dergelijk thema bij voldoende kwaliteit de voorkeur genieten.

Doelstelling: Vergroten en versterken van de natuur- en landschapswaarden van het waddengebied

2.2.1 Duurzaam herstel van ecologische processen en systemen

Duurzaam herstel van ecologische processen en systemen bestaat uit de drie thema's: ongestoorde ontwikkeling, herstel van systemen en herstel van soorten. Herstel van de natuur en specifieke ecosystemen die het waddengebied kenmerken vormen de basis van het herstel en behoud van de unieke eigenschappen van het gebied die het zo aantrekkelijk maken voor toeristen en recreanten.

Ongestoorde ontwikkeling

Uit het onderzoek gepresenteerd door de commissie Meijer en de Rijksuniversiteit Groningen blijkt dat de ongestoorde ecologische en fysische processen en systemen een belangrijk na te streven doelstelling is. Deze gelden als voorwaardenscheppend om tot een grotere dynamiek en daarmee een grotere diversiteit binnen een ecosysteem te komen. Het instellen van gebieden die worden gevrijwaard van bodemverstorende activiteiten en van referentiegebieden wordt gestimuleerd.

Prioritair zijn innovatieve projectvoorstellen die bodemverstoringen of andere negatieve ecologische effecten ten gevolge van menselijke activiteiten mitigeren of voorkomen (wat betreft bodemverstoringen bijvoorbeeld aquacultures en garnalenvisserij) en bijdragen aan het tot stand komen of herstellen van ongestoorde ecologische en fysische processen.

Herstel van systemen

Op de eilanden en in de intergetijde gebieden wordt ruimte gegeven voor herstel van de karakteristieke natuurlijke ecosystemen. Onderdeel hiervan vormt het verzachten van harde grenzen, de ontwikkeling van gradiënten en de herintroductie van de natuurlijke dynamiek. Herstel van systemen is voorwaarden scheppend voor de terugkomst van zeldzame biotopen als stabiele mosselbanken, zee-grasvelden en natuurlijk functionerende duingebieden. Kennisvergaring voor begeleiding van deze processen is noodzakelijk. Op plekken waar dat mogelijk is zal worden gestreefd naar grootschalige natuurontwikkeling (b.v. oostpunten van de eilanden en de brede duingebieden). Ook kan op kleine schaal worden gestreefd naar herstel van zoet-zoutovergangen. Hierbij verdient het creëren van draagvlak en het zoeken naar kansen voor de agrarische sector extra aandacht.

Prioritair zijn projectvoorstellen die:

- tot herstel leiden van zoet-zout overgangen, waarbij waterlopen in het binnenland op een meer natuurlijke wijze met de Waddenzee worden verbonden en die tevens kansen bieden voor combinaties met andere functies zoals waterberging en recreatie;
- leiden tot een gevarieerder kwelderbeheer en kwelderontwikkeling, passend binnen de voor de kwelders geldende (natuur)doelstellingen;
- de ontwikkeling stimuleren van zeegrasvelden en stabiele mosselbanken;
- op de eilanden leiden tot behoud en herstel van de jonge duinlandschappen en vormen van dynamisch kustbeheer stimuleren.

Herstel van soorten

Herstel van systemen met bijbehorende processen en abiotiek zal ook leiden tot herstel van soorten. Zich ontwikkelende zeegrasvelden zullen onderkomen bieden aan vissen en schelpdieren en daarmee weer aan vogels. Strandvlakten, primaire duinvalleien, jonge kwelders en stabiele mosselbanken bieden kansen voor tal van planten- en diersoorten (bv. steltlopers en velduilen). Behalve de uitgangssituatie voor herstel van soorten zo goed mogelijk te maken kunnen ook inspanningen meer gericht op specifieke soorten verricht worden. Het verbeteren van vismigratie tussen zee en zoet water is hiervan een voorbeeld. Bij de planontwikkeling kan aansluiting gezocht worden met bv. het tegengaan van binnendijkse verzilting en de afvoer van water. Dit alles dient in lijn te zijn met de realisering van de EU Gothenborg 2010 doelstelling op het gebied van biodiversiteit en de Kaderrichtlijn Water en het internationale karakter van het Waddengebied.

Projecten die een bijdrage leveren aan de migratie van vissoorten zijn prioritair.

2.2.2 Herstel en ontwikkeling van landschap & cultuurhistorie

Landschap en cultuurhistorie vragen blijvende aandacht, bij initiatieven kan gebruik worden gemaakt van het Waddenfonds, bijvoorbeeld voor maatregelen ter inpassing van deze initiatieven in het landschap, of herstel en ontwikkeling van belevingswaarde van het (natuurlijke en archeologische) landschap of door gebruik van historische elementen in moderne bedrijfsvoering (teelten, raskeuzes, ambachten, vervoer). Het unieke open wadden landschap met daarin kenmerkende cultuurhistorische en natuurlijke elementen als terpen, oude dijken, polders, meanders en ruimte en rust herbergt een duurzaam kapitaal voor de regio waarin blijvend moet worden geïnvesteerd. De historische vorming van het aangeslibde waddenlandschap is nog goed aan zijn uiterlijke kenmerken af te lezen. Van belang is ook dat geïnvesteerd wordt in kennisoverdracht aan publieke en private organisaties die verantwoordelijk zijn voor herstel en ontwikkeling van landschap en cultuurhistorie. Tot slot is bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in het Waddengebied van belang dat aandacht wordt besteed aan de effecten op het landschap, met name in de overgangsgebieden, waarbij ontwerpen gevisualiseerd worden.

Prioritair zijn projecten die:

- *zich richten op behoud en herstel van voor de Wadden karakteristieke landschappelijke en cultuurhistorische elementen, patronen en ensembles in combinatie met duurzame economische ontwikkelingen (met name ook in de landbouw), waterbeheer en recreatieve toegankelijkheid;*
- *zich richten op het investeren in kennisoverdracht omtrent herstel en ontwikkeling van landschap en cultuurhistorie.*

Doelstelling: Verminderen of wegnemen van externe bedreigingen van de natuurlijke rijkdom van de Waddenzee

2.2.3 Omgaan met bedreigingen

De veiligheid voor de bewoners van het waddengebied is gewaarborgd. Het is van belang dat de bestrijding van calamiteiten duurzaam blijft gehandhaafd. Het Waddenfonds biedt ruimte voor projecten die vernieuwend zijn in de aanpak van bedreigingen van het waddengebied. Dit geldt zowel voor experimentele projecten die gericht zijn op het omgaan met de gevolgen van zeespiegelstijging als om projecten die zijn gericht op het verhogen van de veiligheid boven het niveau dat met behulp van het reguliere beleid wordt gegarandeerd.

Prioritair zijn projectvoorstellen die:

- *zijn gericht op de kwelderontwikkeling, met als doel het omgaan met de gevolgen van versnelde zeespiegelstijging;*
- *op innovatieve wijze, met een toegevoegde waarde voor de Waddenzee, leiden tot het voorkomen van rampen.*

Doelstelling: Duurzame economische ontwikkeling in het waddengebied en een substantiële transitie naar een duurzame energiehuishouding in het waddengebied en direct aangrenzende gebieden

2.2.4 Sociaal-economische ontwikkeling

Investeren in de economische structuur van het Waddengebied leidt tot behoud en verbetering van de leefbaarheid van het gebied voor bewoners en bezoekers. De gebiedseigen economie van het Waddengebied is sterk gerelateerd aan toerisme en recreatie en aan duurzame (verbrede) landbouw en visserij. Beide sectoren hebben hun basis in de voor het Waddengebied kenmerkende, relatief kleinschalige, economie met per regio een fijnmazig ketennet van MKB bedrijven. Daarnaast dient geïnvesteerd te worden in grootschalige vormen van economie, zoals haven- en industrieactiviteiten, en in een combinatie van beide.

De toekomst van het Waddengebied vraagt om een robuuste gebiedseigen economie. Behoud en ontwikkeling hiervan vraagt ook aan de Waddenkust nadrukkelijk om een impuls. Nieuwe ontwikkelingen op economisch gebied die leiden tot verbreding van de economische basis en een stevige impuls kunnen genereren, zijn zeer gewenst. Initiatieven, gebaseerd op regionaal ondernemerschap, dienen met behulp van de in de regio aanwezige kennis (o.a. op het gebied van ICT) te leiden tot ont-

De Wadden als broedplaats – Uitvoeringsplan Waddenfonds 2007-2012

wikkeling en realisatie van innovatieve concepten. Innovaties waarbij de ruimtelijke kwaliteit van het gebied wordt verbonden met nieuwe economische activiteiten worden gestimuleerd.

Naast het stimuleren van economische activiteiten zijn investeringen in behoud en verbetering van de sociale structuur van belang. Voor elk van de mogelijke investeringsprojecten die onder de noemer “duurzame economische ontwikkeling” voorstelbaar zijn, geldt dat deze moeten passen binnen en moeten bijdragen aan de kwaliteiten van het gebied en aandacht moeten besteden aan sociale structuur.

Duurzaam toerisme en recreatie

Hoe je het ook wendt of keert: de waddeneilanden drijven economisch gezien op het toerisme en hebben de afgelopen jaren te maken met een negatieve tendens. Het is van groot belang om dit tij te keren door een impuls aan duurzaam toerisme te geven, waarbij tevens draagvlak voor de natuur en het natuurbeleid wordt gecreëerd. Hierbij dient samenwerking en aansluiting te worden gezocht bij initiatieven rond toerisme en recreatie in de kuststrook (recreatiecentra, kenniscentra, natuur- en milieu-educatie, belevingstoerisme), maar ook in het internationale Waddengebied. Specialisatie per eiland met betrekking tot doelgroepen binnen het toerisme kan ook kansen bieden.

De verbetering van de bereikbaarheid en ontsluiting van het Waddengebied en verduurzaming van het openbaar vervoer vormt een belangrijke randvoorwaarde voor de versterking van toerisme en recreatie in het waddengebied en daarmee voor de economische ontwikkeling. Ook gaat het om projecten die vernieuwende oplossingen bieden voor de vaarrecreatie, de watersport en de jachthavenproblematiek, onder voorwaarde dat deze inpasbaar wordt in het ecologische systeem.

Voor de kustgemeenten is verdergaande exploratie van de mogelijkheden die toerisme en recreatie bieden economisch nadrukkelijk aan de orde. Dit betekent dat primair ingezet gaat worden op verbreding van het toerisme als economische drager. Ook natuur, (herstel van) oude cultuurhistorische waarden, rust en ruimte zijn aantrekkelijke thema's om op voort te bouwen, met mogelijkheden voor specialisatie op bepaalde doelgroepen (ruitertoerisme, ouderen, zorg, zieken) of bepaalde gebieden. De mogelijke werelderfgoedstatus van het gebied kan een onderscheidende profilering ondersteunen.

Prioritair zijn voorstellen die bijdragen aan:

- *vormen van duurzaam toerisme en recreatie die tevens draagvlak voor de natuur en natuurbeleid creëren;*
- *de branding, marketing en promotie van het waddengebied als toeristisch product;*
- *het inpasbaar maken van de watersport in brede zin in het ecologische systeem;*
- *het verbreden van het toerisme als duurzame economische drager van het Waddengebied.*

Duurzame landbouw

Onderzocht dient te worden hoe op structurele basis met verzilde gronden langs de waddenkust kan worden omgegaan. De meest bedreigde gebieden die door het toenemende zoutgehalte (op termijn) niet meer geschikt zullen zijn voor landbouwkundig gebruik kunnen wellicht een rol spelen als binnendijkse natuurontwikkeling. Ook is een relevante factor in hoeverre een koppeling kan worden gelegd met de wateropgave. Voor de landbouw kan de uitdaging, naast ontwikkeling en vernieuwing van bestaande teelten, worden gezocht in zoutminnende teelten, waarbij ook aansluiting kan worden gezocht met het fondsthema duurzame energie (koolzaadteelt). Binnendijks (ook op de eilanden!) worden innovatieve vormen van landbouw (b.v. precisielandbouw), en landbouw in combinatie met natuurherstel, natuurontwikkeling en natuurbeleving gestimuleerd. Daar waar dit mogelijk en gewenst is wordt in de kuststrook schaalvergroting en specialisatie gestimuleerd vanuit dit fonds indien een koppeling kan worden gelegd met vernieuwende technologieën, kennis(voorsprong) uit/opbouwen en bio-based of energieteelt gerelateerde agribusiness ontwikkelingen. Ook toeristisch kan worden aangesloten bij de landbouw door nieuwe (agrarische) natuurgebieden toeristisch te ontsluiten en al bij de aanleg met toerisme rekening te houden. Productie en promotie van streekgebonden en biologisch geproduceerde producten wordt gestimuleerd.

Prioritair zijn:

- *kansrijke innovatieve binnendijkse vormen van duurzame landbouw, passend binnen het waddengebied;*
- *kansrijke combinaties tussen landbouw en natuurherstel, natuurontwikkeling en –beleving;*
- *initiatieven die vergroting en verbreding mogelijk maken van de productie en verspreiding van streekgebonden producten.*

De Wadden als broedplaats – Uitvoeringsplan Waddenfonds 2007-2012

Duurzame visserij

De visserij is een belangrijke economische motor voor het gebied. Bij het zoeken naar alternatieve bestemmingen voor verzilde gronden kan voor wat betreft de schelpdiervisserij aansluiting worden gezocht bij het binnendijs kweken van bv. mosselen en kokkels. Op het gebied van aquacultuur kan worden gedacht aan ontwikkeling van hangcultures voor mosselzaadvisserij, de kweek van schelpdieren in hatcherys/nurseries en de kweek van zeepieren/zagers. Natuur- en milieuvriendelijke en innovatieve vormen van viskweek worden gestimuleerd.

Initiatieven voor geïntegreerde kustvisserij, met aandacht voor verbreding, technologieontwikkeling en promotie van streekgebonden visserijproducten wordt gestimuleerd. Hiertoe behoren ook de daarvoor benodigde voorzieningen in de Waddenhavens.

Prioritair zijn projectvoorstellen die tot een verduurzaming van de visserijsector leiden. Voorwaardenscheppende voorstellen zullen in deze planperiode met voorrang behandeld worden.

(Industrie)havenactiviteiten

Industriehavens en daarmee verbonden industrieterreinen zijn belangrijke werkgelegenheidscentra in het waddengebied. Vanuit het Waddenfonds kan mede ondersteuning gegeven worden aan het aanpassen van de fysieke haven- en bedrijfsomgeving, waar dit voor het accommoderen van nieuwe functies en ontwikkelingen of voor verduurzaming noodzakelijk is. Zo stelt voor wat betreft de Eemshaven de sterk groeiende interesse voor vestigingen, die met name gelieerd zijn aan duurzame energie, nieuwe eisen aan het havengebied. In Den Helder is dit het geval voor de off shore bedrijvigheid.

Het ondersteunen van plannen en initiatieven voor de noodzakelijke aanpassing en het innoveren van de haven- en bedrijfsomgeving aan de eisen van nieuwe functies is prioritair.

Duurzame innovaties, kennis en ICT

De productiestructuur van de Noordelijke economie in het algemeen en de economie van het waddengebied in het bijzonder kenmerkt zich door een oververtegenwoordiging van landbouw en industrie. De ontwikkeling naar een diensteneconomie is ten opzichte van de rest van Nederland veel later en veel minder intensief op gang gekomen. Een ander kenmerk van het Waddengebied is de ijlheid van de economische structuur en het “ver weg” karakter. Het streefbeeld zou moeten zijn een meer kennisgeoriënteerde economie in het waddengebied dat bovendien de nadelen transformeert naar uitdagingen.

Om die ombouw te faciliteren en te ondersteunen wordt ingezet op kennistransfer van de bestaande kennisinstituten als Wetsus en Lofar, kenniscentra als RUG en de Noordelijke HBO instellingen naar het bedrijfsleven in het Waddengebied. De ruimtelijke kwaliteiten van het waddengebied zijn voor een beperkte doelgroep en specifieke bedrijfsmatige initiatieven een asset. Ondersteuning van voorwaardenscheppende investeringen om deze kwaliteiten beter te benutten voor nieuwe bedrijfsmatige initiatieven behoort tot de mogelijkheden.

Prioritair zijn projectvoorstellen die bijdragen aan een duurzame innovatiebevorderende economische ontwikkeling van het Waddengebied.

Kunst en cultuur

Het overtuigende, nationale en meerjarige succes van bijvoorbeeld Oerol toont aan dat cultuur duurzame economische slagingskansen heeft, mits het concept goed en doordacht is. Dergelijke initiatieven geven ook een toeristische stimulans voor het gebied. Het stimuleren van nieuwe cultuur en kunstinitiatieven passend bij de streek of aansluitend bij de historie of vernieuwend qua vorm, thematiek en omvang, alsmede passend binnen de ruimtelijke kaders, leidt ook tot een aantrekkelijker vestigingsklimaat voor burgers en MKB (kunst en cultuur) en draagt bij aan de leefbaarheid van de kernen.

Prioritair zijn kunst- en cultuurvoorstellen die bijdragen aan de toeristische aantrekkingskracht van het Waddengebied.

De Wadden als broedplaats – Uitvoeringsplan Waddenfonds 2007-2012

2.2.5 Transitie naar een duurzame energiehuishouding en bio-based economy

Transitie naar een duurzame energiehuishouding

De verdragen van Kyoto en Gothenborg vragen Nederland een inspanning te leveren voor het creëren van een duurzame energiehuishouding en het verminderen van de uitstoot van schadelijke stoffen, zoals CO₂. Hiertoe is het nationale energietransitiebeleid opgezet, dat inzet op innovatie en efficiencyverbetering van de energiehuishouding. Noord-Nederland blijkt vanwege het aanwezige gas- en elektriciteitscluster en de daaraan gelieerde kennisinfrastructuur bij uitstek geschikt om een centrale rol in de energietransitie te spelen. Zo blijkt onder meer uit de Nota Ruimte en diverse beleidsstukken op het gebied van energie en economie (Nota Pieken in de Delta, Nota Innovatie in energiebeleid, prioriteitstelling innovatiebeleid).

De vooraanstaande positie van het Noorden biedt de mogelijkheid nieuwe vormen van energie-opwekking, energiegebruik en energie-efficiency vorm en inhoud te geven. Dit geeft niet alleen een stimulans aan de innovatie en verduurzaming van de energievoorziening, maar zal ook leiden tot een verdere versterking van economische activiteiten in de eigen regio op energiegebied. Daarmee draagt de inzet op energietransitie bij aan zowel de economische ontwikkeling van de regio als aan het behalen van milieudoelstellingen.

De energietransitie richt zich op de volgende zwaartepunten:

- De verdere ontwikkeling van innovatieve toepassingen in de aardgasketen (waterstof, groen gas, synthetisch gas, etc). Hierbij wordt gedacht aan efficiencyverbetering (micro wk) en nieuwe toepassingen en innovatieve oplossingsrichtingen;
- De vervanging voor de fossiele energiedragers (zoals toepassing van biomassa, Blue Energy, getijdenenergie);
- Decentrale opwekking van elektriciteit (door windmolens, thuiscentrales, biomassacentrales, mestvergisting, enz.) en intelligente systemen. Decentrale opwekking biedt kansen voor het ontwikkelen van nieuwe toepassingen en technieken;
- Opbouw van een duurzaam cluster aan bedrijfsactiviteiten die zich richten op de verschillende aspecten van duurzame energie. Specifieke aandachtspunt is daarbij de financiering.

Snel uitvoerbare projectvoorstellen met wervingskracht en draagvlak, die in het landschap inpasbaar zijn en aantoonbaar bijdragen aan de transitie naar een duurzame energiehuishouding, en innovatieve projectvoorstellen, zoals hierboven beschreven, zijn prioritair.
Aspecten van doorontwikkeling, grootschalige toepassing en verbreding zijn daarbij van belang, alsmede de bijdrage die wordt geleverd aan de uitbouw van een noordelijk cluster aan bedrijfsactiviteiten op energiegebied.

Bio-based economy

Bio-based economy gaat uit van de gedachte dat een groot deel van de op petrochemie en andere fossiele grondstoffen gebaseerde producten vervangen kan worden door producten uit biomassa, zowel plantaardig als dierlijk. Het (door)ontwikkelen en benutten van groene grondstoffen (bio-based economy) wordt gestimuleerd waarbij het restafval wordt benut, bv. voor energieopwekking.

Ook worden duurzame, innovatieve en kennisintensieve vormen van landbouw, (glas)tuinbouw en agribusiness gestimuleerd, waarbij op grotere schaal biograndstoffen worden gebruikt voor diverse toepassingen en ook het restafval wordt benut bv. voor energieopwekking.

Prioritair zijn projectvoorstellen die (door)ontwikkeling, grootschalige toepassing of een verbreding van de toepassing van groene grondstoffen binnen de aard en schaal van het landschap mogelijk maken.

**Doelstelling: Ontwikkelen van een duurzame kennishuishouding ten aanzien van het wad-
dengebied**

2.2.6 Kennis

Een goede kennishuishouding is voor zowel de natuur als de sociaal-economische ontwikkeling in de Waddenzee en het waddegebied gewenst, ook in een internationale context. Het is een belangrijke voorwaarde voor het opstellen en uitvoeren van een consistent en integraal beleid voor de Waddenzee. Er is veel kennis beschikbaar, verspreid over verschillende instituten door geheel Nederland en in trilateraal verband. Het onderdeel kennis dient zowel betrekking te hebben op coördinatie en

De Wadden als broedplaats – Uitvoeringsplan Waddenfonds 2007-2012

verbetering van de kennisinfrastructuur als op het terrein van vergroten van het draagvlak door stimulering van (natuur- en milieu)educatie.

Waddenacademie

Een Waddenacademie kan een belangrijke rol spelen bij de samenwerking, prioritering, afstemming en integratie van onderzoek (zowel fundamenteel als toegepast beleids- en beheersondersteunend onderzoek). Een waddenacademie kan in het algemeen een bijdrage leveren aan een goede ontsluiting van de verworven kennis en het verbinden van bestaande kennis. Uit eventuele lacunes in bestaande kennis vloeien de kennis- of toepassingsvragen voor de komende twintig jaar voort. Kenmerk van een waddenacademie is de koppeling tussen fundamenteel en toegepast onderzoek over de hele breedte van het terrein vanuit een maatschappelijke aansturing.

Aangezien het fonds gericht is op financiering van projecten van additionele aard en daarmee gericht is op innovatie, is het noodzakelijk dat bij de diverse projecten in alle onderdelen kennisvermeerdering en ontwikkeling en verspreiding van de opgedane kennis plaatsvindt. Dat houdt in, dat bij alle onderdelen van het fonds aandacht moet worden besteed aan deze kennisaspecten. Bij het verbinden van kennis moet worden aangesloten bij bestaande werkende structuren, zoals bestaand trilateraal onderzoek naar het waddengebied en andere kennisinstituten. De Waddenacademie kan hierbij een integrerende, stimulerende en coördinerende rol vervullen.

Prioritair zijn projectvoorstellen die:

- *het formuleren van de grootste kennislacunes over het waddengebied stimuleren en pogen deze lacunes op te vullen;*
- *bijdragen aan een betere benutting en ontwikkeling van toegepaste kennisontwikkeling over en van het waddengebied;*
- *de totstandkoming van een goed functionerende waddenacademie bewerkstelligen;*
- *kennis van en over het waddengebied voor publiek en bewoners ontsluiten, vertalen en beschikbaar maken.*

Natuur- en milieueducatie

Kennis van en over de unieke waarden van het waddengebied is van groot belang voor een verantwoord gebruik van het gebied. Natuur- en milieueducatie kan in belangrijke mate bijdragen aan het maatschappelijk draagvlak voor het Waddengebied. Via bijvoorbeeld bezoekerscentra wordt veel kennis overgebracht over het waddengebied aan honderdduizenden toeristen en recreanten. Het is van wezenlijk belang voor draagvlak van bijvoorbeeld beschermende maatregelen dat mensen op deze wijze kennis maken met het gebied. Tevens kunnen vanuit het Waddenfonds middelen (additioneel) worden ingezet voor voorlichting en educatie. Deze is dan met name gericht op de jeugd om de wadden ook voor hen een 'broedplaats' te laten zijn voor natuurbewustwording en inspiratie.

Projectvoorstellen die door kennisoverdracht bijdragen aan het vergroten van draagvlak en kennis over het waddengebied en het waddenbeleid zijn prioritair.